

Стаття надійшла до редакції 18.04.2011

УДК 373.091.313

*Денькович І. В.,
м. Львів, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ МОНІТОРИНГУ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства, що характеризується змінами в усіх його сферах і соціальних інститутах, особливо гострими є питання якісного навчання підростаючого покоління. Ні для кого не є секретом, що нині конкурентоспроможність людей на ринку праці багато в чому залежить від їх здатності опановувати нові технології, адаптуватися до умов праці, що змінюються.

Пошук засобів і методів формування творчої особистості – творця нового суспільства, здатного до самостійної поведінки і дій, саморозвитку, самопроекування, до вільного визначення себе в професії, в суспільстві, в культурі – актуальне завдання для всіх навчальних закладів, як ніколи, зумовлене потребами суспільства. В зв'язку з цим найбільшого значення набуває пошук нових підходів до навчання і виховання, інтеграції теоретичних і емпіричних досліджень, всебічного розвитку особистості студентів в освітньому процесі.

Орієнтація вищого навчального закладу на підвищення якості освіти призводить до необхідності здійснення моніторингових досліджень.

Моніторинг є цілісним управлінським інструментом, який дозволяє зібрати, обробити, поширити інформацію про діяльність педагогічної системи, визначити її стан і спрогнозувати розвиток, перебачивши недоліки, які можна усунути.

Одним із головних завдань системи освіти є підготовка фахівців, які б відповідали запитам роботодавців. Підготовка такого фахівця має ґрунтуватися на ідеї компетентісно-орієнтованої освіти. Одним із системотворчих підходів, що посилюють розвивальний ефект освітніх програм, позитивно впливають на формування особистості сучасного фахівця, є проектна діяльність, яку можна розглядати як самостійну структурну одиницю навчально-виховного процесу.

Аналіз попередніх досліджень свідчить, що проблемою навчання на основі використання методу проектів займалися американські педагогічно-дослідники: С. Пархерст («Дальтон-план»), Дж. Дьюї, У. Кілпатрік («метод проектів»), російський педагог – С. Шацький. Сприяли відродженню методу проектів дослідження І. Чечель, Т. Новікова, Є. Полат, І. Бруснікіна, Н. Морзе,

С. Сисоєва, І. Сергєєва.

Нині метод проектів широко використовується в практиці навчання, що здійснюється в груповій або індивідуальній формах [1, с. 718].

Ефективність та результативність використання методу проектів у фаховій підготовці студентів ВНЗ здійснюється на основі моніторингу.

Моніторинг – процес систематичного і неперервного збору інформації про параметри складного об'єкта або діяльності з метою визначення тенденцій зміни параметрів.

Ми погоджуємося з визначенням Т. Лукіна: Моніторинг в освіті (лат. *monitor* – той, що нагадує, наглядає, застерігає) – спеціальна ситема збору, обробки, зберігання і поширення інформації про стан освіти, прогнозування на підставі об'єктивних даних динаміки і основних тенденцій їх розвитку та розроблення наукових обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень стосовно підвищення ефективності функціонування освітньої галузі [1, с. 519].

Дослідження проблеми моніторингу в освіті присвячені роботи вчених: І. Вавілова, Л. Виноградова, М. Гузаїрова, І. Єлісеєва, О. Майорова, А. Орлова, А. Сапранова та ін., в роботах учених досліджується моніторинг різних аспектів педагогічної системи.

Мета статті полягає у розгляді методу проектів та побудови проектно-дослідної роботи студентів на основі компетентнісного підходу як засобу підвищення якості навчання студентів у ВНЗ за результатами проведеного моніторингового дослідження.

Базовою освітньою технологією, що підтримує компетентнісно-орієнтовний підхід в освіті, є **метод проектів**. Проектна діяльність студентів є особливою формою навчально-пізнавальної їхньої активності, психологічний сенс якої полягає в забезпеченні єдності і спадкоємності різних сторін процесу навчання, що дозволяє розглядати її як значущий засіб розвитку особистості.

Метод проектів – це дидактична категорія, що визначає систему прийомів і способів оволодіння певними практичними або теоретичними знаннями, тією або іншою діяльністю. Тому, якщо ми говоримо про метод проектів, то маємо на увазі саме спосіб досягнення дидактичної мети шляхом детальної розробки проблеми (технологію), яка має завершитися цілком реальним, практичним результатом, оформленим тим або іншим чином.

Розглядаючи метод проектів як технологію навчання, Є. Полат наводить таке визначення: метод проектів – це технологія, яка включає в себе сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своєю суттю [2, с. 67].

Метод проектів – спосіб ефективного вибудовування будь-якого типу діяльності. Це метод, що дозволяє спланувати дослідження, конструкторську розробку, управління з тим, щоб досягти результату оптимальним способом. У цьому сенсі будь-яка свідома діяльність є проектом, оскільки припускає досяг-

нення цього результату і роботу з організації і плануванню руху до нього. Треба добре розуміти, що проект реалізації дослідження не є проектом, а залишається дослідженням, що організоване проектним методом.

Практична діяльність – конструктивна і продуктивна діяльність особистості, спрямована на розв'язання життєво значущої проблеми, досягнення прикінцевого результату в процесі цілепокладання, планування і здійснення проекту [1, с. 717].

Неодмінною умовою проектної діяльності є наявність заздалегідь вироблених уявлень про прикінцевий продукт діяльності, етапів проектування (формування концепції, визначення цілей і завдань проекту, доступних і оптимальних ресурсів діяльності, створення плану, програм і організації діяльності з реалізації проекту) і здійснення проекту, включаючи його осмислення і рефлексію результатів діяльності.

Метод проектів за своєю дидактичною суттю націлений на формування здібностей, маючи які, випускник ВНЗ виявляється більше пристосованим до життя, вміє адаптуватися до умов, що змінюються, орієнтується в різноманітних ситуаціях, працює в різних колективах, тому що проектна діяльність є культурною формою діяльності, в якій можливе формування здатності до здійснення відповідального вибору. Під методом проектів у дидактиці розуміють сукупність навчально-пізнавальних прийомів, які дозволяють студентам набувати знання і уміння в процесі планування і самостійного виконання певних практичних завдань з обов'язковою презентацією результатів.

Як свідчать дослідження, проектна діяльність студентів відрізняється низкою ознак від навчально-дослідницької. По-перше, на відміну від останньої, метод проектів націлений на всебічне і систематичне дослідження проблеми, розробку конкретного варіанту (моделі) освітнього продукту. По-друге, для навчально-дослідницької діяльності головним підсумком є досягнення істини, тоді як робота над проектом припускає одержання, передусім, практичного результату. Крім того, проект, будучи результатом колективних зусиль виконавців, на завершальному етапі діяльності припускає рефлексію спільної роботи, аналіз повноти, глибини, інформаційного забезпечення, творчого вкладу кожного.

Навчально-дослідницька діяльність індивідуальна за своєю суттю і націлена на те, щоб одержувати нові знання, а мету проектування внести у межі виключно дослідження, навчаючи додатково конструюванню, моделюванню і та ін. Таке навчання має здійснюватися як на матеріалі наявних навчальних предметів, так і в спеціально організованому навчальному середовищі.

Проектно-дослідна діяльність – діяльність з проектування власного дослідження, що припускає виділення цілей і завдань, виділення принципів відбору методик, планування перебігу дослідження, визначення очікуваних результатів, оцінка реалізації дослідження, визначення необхідних ресурсів, є організаційною рамкою дослідження.

Початковим етапом роботи над проектом є так званий передпроект. На цьому етапі здійснюється вибудова міжособистісних стосунків, виявляються лідери, планується експеримент, а головне, формулюється тема проекту.

У тому випадку, коли область наукового знання, всередині якої належить розгорнути дослідження, і сама ідея пред'являються викладачам, першим кроком є актуалізація цієї ідеї в свідомості учасників проектної групи. Виявивши актуальність і привабливість занурення в певну область дослідницької діяльності, викладач тим самим намагається знайти в студентах, учасниках проектної групи – партнерів і одноступців, у зв'язку з тим, що основний принцип технології проектного навчання – це співпраця і співтворчість.

Починаючи роботу над проектом, студенти відповідають на такі запитання: Що я хочу зробити? Чому я хочу навчитися? Кому я хочу допомогти? Яка назва мого проекту? Які кроки я маю зробити для досягнення мети свого проекту? На підставі своїх відповідей студенти складають план навчального проекту за такою схемою: назва проекту, проблема проекту (чому це важливо для мене особисто?), мета проекту (навіщо ми робимо проект?), завдання проекту (що для цього ми робимо?), терміни виконання проекту, розклад консультацій, відомості про керівника проекту, планований результат, форма презентації, список студентів, задіяних у проекті.

Таким чином, цілі роботи над проектом:

- навчити самостійному досягненню наміченої мети;
- навчити передбачати міні-проблеми, які необхідно при цьому вирішити;
- сформувати вміння працювати з інформацією, знаходити джерела, з яких її можна взяти;
- сформувати вміння проводити дослідження, передавати і презентувати одержані знання і досвід;
- сформувати навички спільної роботи і ділового спілкування в групі.

Етапи роботи над проектом:

- передпроект;
- етап планування роботи над проектом;
- аналітичний етап;
- етап узагальнення;
- презентація одержаних результатів.

Передпроект – це обмін знаннями з теми, інтересами, висловлювання побажань, питань; обговорення ідей; перерахування можливих тем проекту; формулювання теми проекту для групи студентів; формулювання тем для роботи підгруп.

Основна мета етапу планування – одержання загального уявлення про майбутній напрям дослідницької роботи.

Планування роботи над проектом: визначення часових рамок, що обме-

жують етапи роботи; обговорення варіантів оформлення звітності про виконану роботу; формулювання найбільш актуальних проблем, здатних вплинути на процес проектування.

Під час планування педагог лише зрідка вносить корективи в дискусію з планування проектної діяльності. Дуже важливо максимально надати ініціативу студентам, залишивши собі роль консультанта і помічника.

Саме на цьому етапі визначаються основні проблеми, що відносяться до проведення дослідження: Як працювати з книгами і журналами? Як правильно оформляти текст? Як знаходити, структурувати інформацію з Інтернету? Як створити електронну публікацію, презентацію? Як проводити анкетування і тестування?

Аналітичний етап: дослідницька робота студентів і самостійне одержання нових знань; уточнення висунутої мети і завдання; пошук і збирання інформації через власні знання і досвід студентів; обмін інформацією з іншими особами (студентами, викладачами, запрошеними консультантами і т. ін.); вивчення спеціальної літератури, залучення матеріалів засобів масової інформації, Інтернету.

Необхідно зазначити, що основним завданням аналітичного етапу є самостійне проведення студентами дослідження, самостійне вивчення і аналіз інформації. Педагог при цьому стежить за процесом дослідження, його відповідністю меті і завданням проекту, надає групам необхідну допомогу, не допускаючи пасивності окремих учасників. В його завдання також входять коригування діяльності груп і окремих учасників, допомога в узагальненні проміжних результатів для підведення підсумків наприкінці етапу.

Дуже важливими заходами аналітичного етапу є заняття, пов'язані з ознайомленням із спеціальними способами роботи, що вивчаються з алгоритмами, з інформацією, проведення анкетування, соціологічного опитування, пошук літератури і роботи з нею, пошук інформації в Інтернеті.

Одне із занять аналітичного етапу має бути присвячене навчанням вміням конспектувати і реферувати текстову інформацію. Після закінчення заняття учасники проектної групи одержують завдання: написати складний план свого майбутнього проекту і скласти список використаної літератури та інших джерел інформації.

Ще одне заняття відводиться знайомству з деякими прийомами анкетування і соціологічного опитування.

Далі в процесі аналітичного етапу роботи проектної групи організуються консультаційні зустрічі з учасниками підгруп.

На етапі підведення підсумків виконаної роботи представники кожної з підгруп звітують про проведення соціологічних досліджень, розповідають про те, в якому стані знаходиться робота над текстом проекту. Іншим, не менш важливим завданням, що обговорюють учасники, є підготовка до презентації.

Етап узагальнення: систематизація, структурування одержаної інфор-

мації, інтеграція одержаних знань; побудова загальної логічної схеми для підведення підсумків (у вигляді рефератів, доповідей, конференцій, відеофільмів, спектаклів, стінгазет, журналів, презентації в Інтернеті і т.ін.).

Завдання педагога на цьому етапі – надати учням максимальну самостійність і допомогти виявити творчу активність у виборі форм представлення результатів проекту; стимулювати такі форми роботи, які дають можливість розкритися кожному студенту.

На підсумкове заняття етапу всі учасники приносять свої напрацювання. Після невеликого короткого звіту про результати виконаної роботи приймається рішення закінчити роботу над проектом і приступити до написання виступу за матеріалами роботи кожної з підгруп. Метою є створення у письмовій формі короткого за змістом документу, що включає характеристику цілей проведеного дослідження, методів, які використовувалися в процесі одержання результатів, а також повідомлення про намір продовжити дослідження, якщо такий намір передбачався авторами.

Після закінчення роботи над проектом студенти підводять підсумки і здійснюють моніторингове дослідження, відповідаючи на наступні запитання: чи виконав я те, що задумав? Що було зроблено добре? Що було зроблено погано? Що було виконувати легко, в чому я зазнав труднощів? Хто міг би дякувати мені за цей проект? Відповіді на всі ці запитання допомагають підготуватися до презентації свого проекту під час проектного тижня і гідно виступити перед експертною радою.

Презентація одержаних результатів: осмислення одержаних даних і способів досягнення результату, обмін одержаною інформацією, а також накопичення досвіду в групі; обговорення і спільна презентація учасниками результатів роботи над проектом; спільна презентація результатів на різних конкурсах проектів, а також спільні публікації.

Особливість етапу полягає в тому, що саме здійснення презентації в тій формі, яку вибрали учасники, є навчальним і орієнтованим на здобуття навичок представлення підсумків своєї діяльності.

Підготовка і узагальнення матеріалу для презентації, як правило, викликають нові запитання і спонукають студентів до дискусій. Тут можна піддати критиці процесі досліджень, самостійно виявлені помилки, які допущені під час роботи над проектом. Завдання педагога – пояснити учасникам проектної групи основні правила проведення дискусії та ділового спілкування; прагнути виробити навички конструктивного відношення до критики своїх суджень іншими і до наявності в групі багатьох точок зору на вирішення проблеми.

Таким чином, метод проектів ґрунтується на принципі «навчання за допомогою діяльності», розглядаючи її як вид творчої роботи, в якій студент виступає активним учасником. В основі його лежить не інформаційний підхід, орієнтований на розвиток пам'яті, а діяльнісний, націлений на формування комплексу ро-

зумових здібностей (розуміння, рефлексії, конструюючої уяви, здатності до цілеспрямованості), необхідних для дослідницької діяльності.

Як свідчать проведені моніторингові дослідження, освітній потенціал проектної діяльності полягає в можливості: підвищення мотивації в одержанні додаткових знань; вивчення методів наукового пізнання (висунути і обґрунтувати задум, самостійно поставити і сформулювати завдання проекту, знайти метод аналізу ситуації); рефлексії і інтерпретації результатів.

Робота над проектом сприяє вихованню в студентів: значущих загальнолюдських цінностей (соціальне партнерство, толерантність, діалог); почуття відповідальності, самодисципліни; здібності до методичної роботи і самоорганізації.

Проектна діяльність розвиває: дослідницькі і творчі здібності особистості. Суть і цінність навчальних проектів полягає в тому, щоб навчити майбутніх фахівців проектувати власну траєкторію руху з вирішення того або іншого виробничого соціокультурного питання.

Критерії оцінки проектної діяльності :

- усвідомленість у визначенні проблеми, виборі теми проекту, практичної спрямованості, значущості роботи, що виконувалася;
- аргументованість пропонуваніх рішень, підходів і висновків;
- виконання прийнятих етапів проектування, самостійності, завершеності;
- рівень творчості, оригінальності матеріального втілення і представлення проекту;
- якість оформлення;
- якість доповіді: повнота представлення роботи, аргументованість і переконливість;
- об'єм і глибина знань з теми, ерудиція;
- відповіді на питання: повнота, аргументованість;
- ділові і вольові якості: відповідальне відношення, доброзичливість, контактність.

Індивідуальна дослідницька активність, яка є основною діяльністю студентів, сприяє оволодінню компетенціями. Це пов'язане з тим, що у кожного студента є індивідуальний фактичний потенціал знань і вмінь, розвиток якого вимагає самостійного оволодіння певним предметним полем.

Висновки. Результати моніторингу проектної діяльності студентів ВНЗ свідчать, що в процесі проектної діяльності учні здійснюють самостійний пошук, системний аналіз, узагальнення і критичне осмислення наукової інформації, обробку емпіричних даних, одержаних в процесі навчального дослідження, статистичну обробку даних, виділення найбільш значущих результатів, проводять навчальне дослідження (експеримент): постановка мети і завдань, визначення гіпотези, проблеми, структуризація власної діяльності, фор-

мулювання висновків і практичних рекомендацій, самостійне планування наукового експерименту, в них формується готовність до роботи в команді, до сприйняття виділеної соціальної ролі, вміння працювати в команді, формується високий рівень комунікативності, готовність до компромісу, ухвалення рішення, вираження власних думок, рефлексивність, культура мовлення, здатність критично відноситися до результатів діяльності, соціальна пластичність, толерантність у відношенні до результатів чужої діяльності, здатність до творчого осмислення і коригування результатів діяльності, до формування альтернативних підходів до вирішення проблеми, методологічна стабільність (відкритість), самостійне усвідомлення результатів поведінки по відношенню до природи, співвідношення діяльності і екологічного імперативу, прогнозування способів поведінки в природі (у колективі), в майбутньому, що відповідає сучасним вимогам до підготовки фахівців у ВНЗ.

Список літератури: 1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України : [гол. ред. В. Г. Кремень] . – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. 2. Полат Е. С. Метод проектів на уроках інострального мови / Е. С. Полат // Іностральные мови в школі. – 2000. – № 2. – С. 3-10. 3. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повышения квалиф. пед. кадров / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева, А. Е. Петров ; под. ред. Е. С. Полат. – [2-е изд., стер.]. – М. : Издательский центр «Академия», 2005. – 272 с. 4. Терещук А. І. Методика організації проектної діяльності старшокласників з технологій : метод. пос. для вчителів, навч. прогр., варіат. модулі / А. І. Терещук, С. М. Дятленко. – К. : Літера ЛТД, 2010. – 128 с.

Bibliography (transliterated): 1. Encyklopediya osvity / Akad. ped. nauk Ukrainy : [hol. red. V. H. Kremen"] . – K. : Yurinkom Inter, 2008. – 1040 s. 2. Polat E. S. Metod proektov na urokah ynostrannoho yazyka / E. S. Polat // Ynostrannyye yazyky v shkole. – 2000. – № 2. – S. 3-10. 3. Novyye pedahohycheskiye y ynformatsyonnyye texnologhy v systeme obrazovanyuya : ucheb. posobyе dlya stud. ped. vuzov y systemy povyshenyuya kvalyf. ped. kadrov / E. S. Polat, M. Yu. Buxarkyna, M. V. Moyseeva, A. E. Petrov ; pod. red. E. S. Polat. – □2-e uzd., ster.□. – M. : Yzdatel"skyy centr «Akademyya», 2005. – 272 s. 4. Tereshhuk A. I. Metodyka orhanizatsiyi proektnoyi diyal"nosti starshoklasnykiv z texnologij : metod. pos. dlya vchyteliv, navch. prohr., variat. moduli / A. I. Tereshhuk, S. M. Dyatlenko. – K. : Litera LTD, 2010. – 128 s.

І. В. Денькович

ВИКОРИСТАННЯ МОНІТОРИНГУ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто компетентнісно-орієнтований підхід до навчання студентів, побудова їх діяльності на основі використання методу проектів та формування в них загальнонавчальних компетенцій з використанням моніторингових досліджень.

И. В. Денькович

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МОНИТОРИНГА ДЛЯ КОНТРОЛЯ ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье рассмотрено компетентностно-ориентированный подход к обучению студентов, построение их деятельности учащихся на основе использования метода проектов и формирование у них общих учебных компетенций с использованием мониторинговых исследований.

I. Denkovych

MONITORING FOR CONTROL OF PROJECT ACTIVITIES

Competence-oriented approach to students' training, formation of their activity on the basis of projects method usage as well as formation of their general educational competencies by means of monitoring research have been considered in the article.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2011

УДК 378

*Кузьменко О.В., Решетняк Н.Б.,
м. Харків, Україна*

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ ЯК ФОРМА НАВЧАННЯ

Німецьке слово «семінар» (від лат. *seminarium* – розсадник) з'явилося в XVII ст. для визначення форми навчальної роботи на старших курсах університету. Студенти, головним чином гуманітарних спеціальностей, проводили під керівництвом професора самостійні дослідження й колективно обговорювали їх результати. З часом цей термін став багатозначним. У словниках української та російської мов «семінар» («семінарії») тлумачиться так: учень, а також випускник духовної семінарії; школа для народних учителів (до 1917 р.); школа того або іншого вченого; форма групових навчально-теоретичних або практичних занять студентів, школярів, членів наукових або політичних гуртків, слухачів курсів підвищення кваліфікації. Сучасні американські та британські мовні словники трактують згадане поняття по-своєму: невелика група студентів старших курсів університету та коледжу, наукових працівників, які